

Pedagógus-továbbképzések az iskolai és online bántalmazásról

Az iskolai bántalmazás (bullying) és annak online formái (cyberbullying) egyre nagyobb problémát jelentenek a fiatalok körében. A digitális oktatás járványhelyzet miatti térnyerése miatt az eddigieknél is nagyobb teret nyert a digitális tér mind a diákok, mind pedig a pedagógusok életében; a kialakult helyzet pedig nem várt kihívásként középpontba helyezte az online bullying jelenségét. Mindezek miatt manapság talán az eddigieknél is fontosabbá vált mind az offline, mind pedig az online bántalmazás megelőzése, a zaklatás elleni hatékony fellépés. **Lévainé Müller Katalint**, az Oktatási Hivatal Pedagógiai-szakmai Szolgáltatások Koordinációs Főosztálya Sulinet Osztályának vezetőjét kérdeztük az iskolai és online bántalmazás témájában elérhető akkreditált pedagógus-továbbképzésekről.

Szöveg: **Schvéd Brigitta**

A Sulinet Osztály munkatársai az iskolai bántalmazás jelenségével, megelőzésének és kezelésének módjával milyen formában, illetve minek köszönhetően kezdtek el foglalkozni?

A Pedagógiai-szakmai Szolgáltatások Koordinációs Főosztálya keretében működő Sulinet Osztály alapvetően két feladat elvégzésére jött létre az Oktatási Hivatalon belül. Az egyik magának a Sulinet Portálnak a szakmai gondozása; van azonban egy másik, szintén nagyon fontos feladatunk, ami egy nemzetközi testület, az Európai Iskolahálózat (*European Schoolnet*) magyarországi képviseletéhez kapcsolódik. Ez a testület minden európai ország oktatással foglalkozó nagyobb szervezetét és hivatalát tömöríti, lehetőséget adva a szakmai párbeszédre és közös projektek lebonyolítására. Osztályunk munkatársainak kiemelten fontos feladata, hogy a testület által létrehozott, hasznosítható pedagógiai tapasztalatokat, szakmai anyagokat minél hatékonyabban megismertessük és hasznosítsuk Magyarországon. Az Iskolahálózat egyik vonatkozó projektje kapcsán kezdtünk el foglalkozni az iskolai zaklatás témakörével.

Milyen akkreditált továbbképzések érhetők el kifejezetten az iskolai és az online bántalmazással szembeni fellépésben a pedagógusok számára?

A Sulinet Osztályhoz két olyan képzés tartozik, amelyek adaptációjában és kidolgozásában közreműködünk, és amelyek kifejezetten az iskolai bántalmazás témakörével foglalkoznak. Az egyik az említett Európai Iskolahálózat ENABLE¹ programjához kapcsolódó, *Az iskolai bántalmazás megelőzése és kezelése serdülőknél – Az ENABLE iskolai bántalmazás-ellenes program megvalósítása* című pedagógus-továbbképzés, amelyet

2018 májusában akkreditáltak. Ez egy olyan, 30 órás képzést jelent, melyet elvégezve a pedagógusok, illetve az iskolapszichológusok megfelelő ismeretekkel tudják alkalmazni az online is elérhető, az iskolai és az online bántalmazással kapcsolatos segédanyagokat, így hatékonyabbak lehetnek az osztálytermi munka során. Az *Online az online bullying ellen* című továbbképzés pedig a másik, újabb képzés, melynek akkreditációra történő előkészítésében részt vettünk. Ennek a képzésnek a megszületését már kifejezetten a digitális oktatásra történő átállás eredményezte.

Az elsőként említett ENABLE foglalkozásait milyen formában dolgozták ki, illetve hogyan adaptálták hazánkban?

Az Európai Iskolahálózat 2015 és 2016 között zajló ENABLE nemzetközi projektje kifejezetten az iskolai és online bántalmazást vizsgálta. A program az Iskolahálózat koordinálásával, 5 európai ország (Egyesült Királyság, Horvátország, Görögország, Dánia, Belgium) bevonásával valósult meg az Európai Unió *Daphne* programjának keretében. A résztvevők egy olyan komplex programot dolgoztak ki, amely az iskolákban bevezetve hatékonyan csökkenti az erőszakot. A Sulinet Osztály ennek a nemzetközi szinten lezárult programnak a kidolgozott anyagait és eredményeit adaptálta és próbálta ki a hazai pilotidőszak során, amely 2018-ban zárult.

Az iskolai zaklatás témakörében nagyon sokféle képzés és segédanyag érhető el, ezeknek azonban csak egy kisebbik része ingyenes, a többsége valamilyen díjazáshoz kötött. Emiatt az lett az egyik fő célkitűzésünk, hogy egy mindenki számára ingyenesen elérhető anyagot készítsünk elő. Az említett pilotidőszakban létrejött egy úgynevezett *ENABLE szakmai csomag*, mely tartalmazza a kétszer 10 órás foglalkozások forgatókönyvét, a szülők kézikönyvét, továbbá feladatlapokat

¹ European Network Against Bullying in Learning and Leisure Environments, <http://enable.eun.org/>

és segédanyagokat a foglalkozásokhoz. 2018 óta minden évben nagy sikerrel zajlanak a kidolgozott képzések, eleinte az Oktatási Hivatal forrásaiból, majd az EMMI céltámogatásával együttesen, melynek köszönhetően lehetőség nyílt a képzések szervezése mellett a program szélesebb körű terjesztésére is. Ezek alapvetően elméleti és offline, tehát osztálytermi foglalkozásokat bemutató képzések. A járványhelyzetnek köszönhetően 2020 folyamán azonban mind a foglalkozásvázlatokat és segédanyagokat, mind pedig magukat a foglalkozásokat frissítettük az adaptációt végző szakemberek bevonásával.²

Hogyan ismerkedhetnek meg a pedagógusok az ENABLE foglalkozásaival? Amennyiben elvégzik a képzést, hogyan fogja őket segíteni ezeknek a foglalkozásoknak a megtartása az iskolai és az internetes bántalmazás hatékony megelőzésében és kezelésében?

Az ENABLE 30 órás akkreditált pedagógus-továbbképzésének alapvető célja, hogy a 12–18 éves korosztállyal foglalkozó pedagógusok és iskolai segítő szakemberek felkészülhessenek az ENABLE foglalkozások megtartására, a programhoz tartozó kérdőívek felvételére, a programmal kapcsolatos iskolai és szülői tájékoztatók megtartására, továbbá az iskolai bullying-eljárásrend alkalmazására. Mindezt annak érdekében, hogy hatékonyan megelőzhessék az iskolai és az internetes bántalmazást, a már megtörtént eseteket pedig minél hatékonyabban kezelhessék. A program olyan, felső tagozatos és középiskolás tanulók számára készült osztálytermi csoportfoglalkozások megtartására készíti fel a jelentkező pedagógusokat és iskolapszichológusokat,

akik a tanúsítvány megszerzése után alkalmasak lesznek arra, hogy ENABLE-foglalkozásokat vezessenek, illetve tartsanak a tanulók számára.

A képzési programban két választható ENABLE-modul szerepel; az egyik az antibullying alapelvek modulja (*AB modul*), a másik pedig a társas érzelmi készségek fejlesztését hangsúlyosabban megcélzó, úgynevezett *SEL-modul*. Mindkét modulhoz 10 osztálytermi foglalkozás tartozik, melyeket 45 perces órákban lehet a tanulókkal elvégezni. A foglalkozások egyéni, páros, kiscsoportos aktivitást, demonstrációt, közös filmelemzést, valamint rövid, didaktikusabb blokkokat tartalmaznak. Az említett társas érzelmi intelligencia fejlesztése (SEL) modul segíti az empátia fejlődését, fokozza a törődést a bullying áldozatai iránt, bevonja a kívülállókat, és segíthet a bántalmazóknak megváltoztatni a viselkedésüket. A SEL-modul többek között olyan témákat ölel fel, mint például az érzelmi intelligencia területei, a bántalmazás természete, az érzelmek felismerésének elsajátítása a társas helyzetekben, különböző önfelmentő stratégiák, a rossz érzésekkel történő megküzdés, közbelépés bullyinghelyzetekben, az áldozatok támogatása, vagy a viselkedésváltozás alapjainak megismerése. A csoportfoglalkozásokat iskolai eljárásrend, szülői tájékoztatók, nevelőtestületi tájékoztatás és állapotfelmérő-folyamatértékelő kérdőív egészíti ki, és teszi komplex iskolai programmá.

A másik továbbképzés, az *Online az online bullying ellen* milyen céllal, milyen formában indult el? Mióta érhető el az érdeklődő pedagógusok számára mint akkreditált továbbképzés?

Az *Online az online bullying ellen* című továbbképzés alapvetően a 2020-ban kialakult járványhelyzet és az arra adott szakmai válasz eredménye. A pandémia miatt az intézmények egyik pillanatról a másikra távoktatásra, majd hibrid oktatásra álltak át, és ennek kapcsán az online zaklatási esetek is még inkább felszínre kerültek. Az offline térben, az iskolai közegben ez már természetesen egyáltalán nem volt ismeretlen jelenség a pedagógusok számára, de a fokozott online lét miatt – mivel az oktatás a járványhelyzet miatt több hónapra teljes egészében a virtuális térbe került – ez a jelenség a digitális térben is fokozódott, emiatt kiemelten fontossá vált a hatékony kezelés, illetve a megelőzés érdekében egy minél elfogadóbb légkör kialakításának elsajátítása. A pedagógusok feladatköreiket tekintve korábban jobban el tudták határolni, hogy mely konfliktusok kezelése, illetve megelőzése vonatkozik rájuk és tartozik hozzájuk, és melyek azok, amelyek már teljes mértékben iskolán kívüli terepek számítanak. Azzal viszont, hogy a teljes oktatás hónapokra az online térbe került, a korábbi elhatárolás értelmét veszítette, ez pedig azt indukálta, hogy elindítsunk egy olyan mun-

² A program részletes bemutatása és a javított segédanyagok bárki számára elektronikus formában elérhetők a Sulinet portálon létrehozott ENABLE oldalakon: <https://hirmagazin.sulinet.hu/s/enable>; <https://hirmagazin.sulinet.hu/s/enablesegedanyagok>

kafolyamatot, ami egy igazán hatékony és gyakorlatias pedagógusképzés kidolgozásához vezet.

Ez a munkafolyamat 2020 őszén az EMMI kezdeményezésére és osztályunk szakmai együttműködésével indult el. Ennek keretében szakértők bevonásával megkezdtük egy, a digitális oktatás során az online térben a tanulók pozitív viselkedésnormáinak kialakítását, és a tanítási folyamat során a pedagógusok online bullying elleni fellépését támogató eszköztár létrehozását. Az iskolai zaklatás és az online bullying témában több program keretében, eltérő korosztályokra fókuszálva számos korábbi jó gyakorlat érhető el magyar nyelven a pedagógusok számára. A pilotidőszak során szakértőink számára három lényeges szempont, illetve szűrő volt kiemelten fontos: egyrészt az, hogy ingyenesen elérhető anyagokat válogassanak be, másrészt az, hogy ezek az anyagok szakmailag is megfelelőek legyenek. Harmadrészt pedig arra is ügyeltek, hogy korosztályonként fókuszált legyen az elkészült és összeállított eszköztár, hiszen az alsó tagozatos gyermekek esetében természetesen más eszközöket kell ajánlani, mint egy felső tagozatos vagy egy középiskolás tanuló számára. A képzést 2021 őszén akkreditálták, azóta elérhető a pedagógusok számára.

Milyen elméleti és gyakorlati elemekből épül fel az *Online az online bullying ellen* című továbbképzés?

A képzés elsődleges célja gyakorlati segítségnyújtás a pedagógusok, az iskolapszichológusok és az iskolai szociális segítők számára, akik osztálytermi, vagy akár távolléti oktatás keretében szeretnék diákjaikkal feldolgozni az internetes bántalmazás témakörét. Ennek köszönhetően az iskoláskorú (6–18 éves) diákokkal foglalkozó szakemberek képessé válnak az online bántalmazás elleni fellépésre, és mind elméleti ismeretek szintjén, mind pedig a gyakorlatban – bántalmazásprevenációs foglalkozások megtervezésével és megvalósításával – magabiztosan mozognak ebben a témában, hatékonyan segítve a diákokat és szüleiket, ha online bántalmazással találkoznak.

Ahogy említettem, a továbbképzés az Oktatási Hivatal *Online az online bántalmazás ellen* című módszertani anyagán alapul, és segítséget nyújt az összegyűjtött, online segédanyagoknak az akár online, akár offline formában történő osztálytermi felhasználásához, természetesen az osztály sajátosságainak figyelembevételével. A képzésen korosztályspecifikus foglalkozástervek megvalósítását támogató módszertani ismereteket, a bullying prevenció irányelveit sajátíthatják el a téma iránt érdeklődő szakemberek, összesen 5 modulban. Ezek a modulok az online bántalmazás jelenségét széles perspektívában ismertetik meg a részt vevő szakemberekkel, így előtérbe kerül például a jelenség mint internetes veszélyforrás, előfordulásának formái és az online bullying elleni fellépés módszertana, majd a 4. modul során a részt vevő pedagógusok otthoni feladatvégzés keretében tudják megtervezni saját prevenció foglalkozásaikat.

Az online bántalmazás jelenségének célpontjai természetesen pedagógusok is lehetnek. Ez a probléma már a pilotidőszakban, illetve a korábbi tapasztalatok, például a különböző tantestületekkel történő beszélgetések során is felmerült, ezért egyértelmű volt számunkra, hogy a képzés során a pedagógusok védelmét szolgáló iskolai szabályzat kialakításának szükségessége és alapelveire is kitérjünk. A képzés tehát nemcsak a különféle korosztályoknak az online bullying elleni prevenciójával, hanem a pedagógusok védelmével is foglalkozik – a képzés utolsó, 5. modulja kifejezetten a pedagógusok online térben történő védelme köré épül fel.

Milyen formában zajlik, és kiknek ajánlaná ezt a képzést? Hogyan tudnak rá jelentkezni az érdeklődő pedagógusok?

Teljes mértékben online szerveződő képzésekről van szó; az ENABLE képzésétől eltérően az *Online az online bullying ellen* esetében már a kidolgozás során kifejezetten a digitális képzés kialakítására fókuszáltunk. Az online képzés összesen 5 modulból áll, melyből 4 modul (20 tanóra) valós idejű képzés (webinárium, online kollaboratív gyakorlati feladatokkal), egy modul (10 tanóra) pedig egyéni otthoni feladatok elvégzése. A képzési kínálatot a pedagógiai oktatási központok nyújtják, melyek előzetes igényfelmérés alapján hirdetik meg az adott kurzusokat. A képzést általános és középiskolában dolgozó pedagógusoknak, továbbá 6–18 éves fiatalokkal foglalkozó iskolapszichológusoknak, iskolai szociális segítőknek ajánljuk, akik elkötelezettek a digitális gyermekvédelem iránt. Ahogy jeleztem, a képzés kapcsolódik az ENABLE továbbképzéséhez, de fontos kiemelni, hogy a két képzés egymástól függetlenül is elvégezhető. A képzéseket a pedagógiai oktatási központok szervezik, így rajtuk keresztül tudnak jelentkezni a meghirdetett képzésekre az érdeklődő kollégák.

Nagyon fontos mindemellett hangsúlyoznom, hogy mind az ENABLE foglalkozásai, mind pedig az *Online az online bullying ellen* esetében prevenció foglalkozássorozatokról beszélünk. Az a cél, hogy egy elfogadó osztálytermi, illetve iskolai légkört sikerüljön kialakítani, amely – amennyire csak lehetséges – alapvetően megelőzi a zaklatást. Olyan attitűdöt kell kialakítani mind a tanulóknak és a szülőknél, mind a pedagógusokban és a nevelőtestületekben, amely nyitott, elfogadó, és egy olyan védőhálót képez, amely lehetőség szerint megakadályozza, de legalábbis drasztikusan csökkenti annak az esélyét, hogy az iskolai, illetve online bántalmazás megtörténjen. Ezt azért is fontos hangsúlyoznom, mert sok esetben csak akkor kér egy tantestület ilyen képzést, amikor már valamilyen bántalmazási problémával szembesül. Ebben a helyzetben azonban már nem feltétlenül prevencióra, hanem egy resztoratív beavatkozásra van szükség – a kettőt el kell különíteni egymástól. Ezért szoktuk hangsúlyozni, hogy az iskolai bántalmazás témakörével és jelenségével prevencióként érdemes foglalkozni, ez a hatékony és célravezető hozzáállás.